

ALKA JOSHI

ARTISTA
HENNA

Traducere din limba engleză de
ADRIANA VOICU

NEMIRA

Personaje care apar în roman

Lakshmi Shastri: 30 de ani, tatuatoare cu henna în orașul Jaipur

Radha: sora în vârstă de 13 ani a lui Lakshmi, născută după plecarea din sat a acesteia

Malik: servitorul lui Lakshmi, în vârstă de 7 sau 8 ani (nici el nu știe exact); locuiește în zona veche și suprapopulată a orașului, împreună cu mătușa și verii lui musulmani

Parvati Singh: doamnă din înalta societate, 35 de ani, soția lui Samir Singh, mama lui Ravi și Govind Singh, rudă îndepărtată a familiei regale din Jaipur

Samir Singh: arhitect de renume, dintr-o familie Rajput aparținând unei caste superioare, soțul lui Parvati Singh și tatăl lui Ravi și al lui Govind Singh

Ravi Singh: 17 ani, fiul lui Parvati și al lui Samir Singh, intern la Colegiul Mayo (aflat la câteva ore distanță de Jaipur)

Lala: servitoare, necăsătorită, aflată de mulți ani în slujba familiei Singh

Sheela Sharma: 15 ani, fiica doamnei și domnului V.M. Sharma, un cuplu bogat de brahmani cu origine umilă

Domnul V.M. Sharma: contractor oficial al familiei regale din Jaipur, soțul doamnei Sharma, tată a patru copii, printre care fiica cea mai mică, Sheela Sharma

Jay Kumar: prieten cu Samir Singh din vremea studenției la Oxford, medic practicant în Shimla (la poalele munților Himalaya, la 11 ore de mers cu mașina de Jaipur)

Doamna Iyengar: gazda din Jaipur a lui Lakshmi

Domnul Pandey: vecinul lui Lakshmi, și el chiriaș al doamnei Iyengar, profesorul de muzică al Sheelei Sharma

Hari Shastri: soțul lui Lakshmi, pe care aceasta l-a părăsit

Saas: înseamnă „soacră“ în hindi; când Lakshmi vorbește despre saas a ei, se referă la mama lui Hari. Atunci când o femeie se adresează direct soacrei, folosește apelativul respectuos „Saasuji“

Doamna Joyce Harris: tânără englezoaică, soția unui ofițer britanic aparținând echipei de tranziție din Jaipur care asigură predarea autorității asupra Indiei Britanice

Doamna Jeremy Harris: soacra lui Joyce Harris

Pitaji: înseamnă „tată“ în hindi

Maa: înseamnă „mamă“ în hindi

Munchi: bătrân din satul lui Lakshmi, care a învățat-o pe ea să deseneze și pe Radha cum să amestece vopselele

Kanta Agarwal: soția lui Manu Agarwal, 26 de ani, școlită în Anglia, provenind dintr-o familie de literați din Calcutta

Manu Agarwal: director administrativ al familiei regale din Jaipur, căsătorit cu Kanta, cu studii în Anglia. Înrudit cu familia Sharma

Baju: un bătrân servitor al cuplului Kanta și Manu Agarwal

Maharajahul Jaipurului: titulatură pur simbolică în India, după obținerea independenței; capul familiei regale a orașului, deține o mare avere constând în terenuri și bani, precum și numeroase palate în Jaipur

Naraya: contractorul casei celei noi din Jaipur a lui Lakshmi

Maharani Indira: mama vitregă a maharajahului, soție a defunctului maharajah al Jaipurului, fără copii, numită și regina văduvă

Maharani Latika: soția actualului maharajah, 31 de ani, școlită în Elveția

Madho Singh: papagalul lui Maharani Indira

Geeta: văduvă, actuala iubită a lui Samir Singh

Doamna Patel: una din clientele fidele ale lui Lakshmi, proprietară a unui hotel

Un glosar de termeni din hindi, franceză și engleză este disponibil la finalul volumului.

PROLOG

Ajar, statul Uttar Pradesh, India

Septembrie 1955

Picioarele ei pășesc ușor pe pământul tare, tăpile bătucite nu simt pietricelele mărunte și crustele de noroi de pe malul râului. Pe creștetul capului cumpănește un *mukti*, același chiup de lut pe care îl folosește în fiecare zi ca să care apă de la fântână. Astăzi, în loc de apă, fata duce în chiup toată averea ei: un al doilea rând de haine – jupă și bluză – lângă sari-ul de nuntă al mamei, *Povestirile despre Krishna*, din care tatăl ei obișnuia să-i citească, cu filele ajunse, după atâția ani, fine ca borangicul, și scrisoarea sosită dimineață din Jaipur.

Când aude în depărtare vocile femeilor din sat, fata șovăie. Clevetitoarele flecăresc, povestesc câte și mai câte și fac haz în timp ce spală sari-uri, veste, jupe și pânze de *dhoti*. Dar fata știe bine că atunci când au să dea cu ochii de ea au să se oprească să se holbeze sau să scuipe în pământ, rugându-l pe Dumnezeu să le apere de Piaza-rea. Se gândește la scrisoare, aflată la adăpost în *mutki*, și își zice: *N-au decât. Va fi pentru ultima oară.*

Chiar ieri femeile îl săcăiau pe primar: *De ce mai trăiește Piaza-rea în coliba învățătorului, când avem nevoie de colibă pentru dascălul cel nou?* Neîndrăznind să scoată un sunet de teamă că aveau să intre

după ea și să o scoată afară de păr, fata rămăsese încremenită între cei patru pereți de pământ. Nu mai avea cine s-o apere acum. Săptămâna trecută, trupul mamei sale fusese ars laolaltă cu oasele altor animale moarte – rugul funerar al săracilor. Tatăl ei, fostul învățător al școlii, le părăsise în urmă cu șase luni și, la scurt timp după aceea, se înecase într-un ochi de apă deloc adânc, undeva lângă malul râului, fiind atât de beat că probabil nici nu simțise împunsătura morții.

Toată săptămâna dinainte, fata îl așteptase la marginea satului pe poștaș, care venea când și când cu bicicleta din satul vecin. Azi-dimineață, de cum l-a zărit, a țâșnit din ascunzătoare, făcându-l să tresară, și l-a întrebat dacă nu a sosit vreoa scrisoare pentru familia ei. Poștașul s-a încruntat și și-a mușcat obrazul pe dinăuntru, pe când ochii lui apoși o măsurau prin lentilele groase ale ochelarilor. Se vedea că îi era milă de ea, dar era și înciudat, fiindcă îi cerea ceva ce ar fi trebuit să primească doar primarul. Ea însă i-a înfruntat privirea fără să clipească. Când i-a predat în cele din urmă plicul gros din hârtie cerată adresat părinților ei, a făcut-o în grabă, fără să o privească, și a plecat pedalând cât putea de repede.

Acum, mergând mândră, cu fruntea sus, trece pe lângă femeile de pe malul râului. Toate se holbează la ea. Își simte inima zbătându-se nebunește în piept, dar trece mai departe, dreptă ca o trestie de zahăr, cu *mukti* pe cap, ca și când s-ar duce la fântâna din câmp, la două mile depărtare de sat, singura pe care are voie s-o folosească.

Clevetitoarele nu mai șușotesc, ci strigă una către celalaltă: *Ia uite-o pe Piaza-rea! În anul când s-a născut, lăcustele au mâncat tot grâul! Soră-sa mai mare și-a părăsit bărbatul și dusă a fost! Mai mare rușinea! În același an, mama ei a orbit! Iar tată-său s-a apucat de bătută! Ce scârbaunic! Chiar și pielea și ochii ei au o culoare ciudată. Numai englezii au ochi albaștri. E măcar una de-a noastră, din satul ăsta?*

Fata se gândește des la această soră mai mare despre care vorbesc femeile. Cea a cărei față o vede doar ca o umbră în visele ei, a cărei

existență părinții ei nu au recunoscut-o niciodată. Clevetitoarele spun că a plecat din sat în urmă cu treisprezece ani. De ce? Unde s-a dus? Cum a scăpat ea dintr-un loc în care clevetitorii își urmăresc fiecare mișcare? Oare a plecat în toiul nopții, când vacile și caprele dormeau? Se zice că a furat bani, dar nimeni din sat nu are bani. Cu ce s-a hrănit? Unii spun că s-a îmbrăcat în bărbat, ca să nu fie oprită pe drum. Alții zic că a fugit cu un băiat de la circ și își ducea traiul ca dansatoare în Cartierul Plăcerilor, aflat departe, în Agra.

Acum trei zile, bătrânul Munchi, cel beteag de un picior – singurul ei prieten din sat –, a prevenit-o că, dacă nu eliberează coliba, primarul va insista să o mărite cu un agricultor văduv sau îi va cere să părăsească satul. „Nu ți-a mai rămas nimic de făcut aici“, spuse Munchi-ji. Dar cum ar putea să plece – o fată orfană de treisprezece ani, fără familie și fără bani? Munchi-ji i-a zis: „Ai curaj, *bheti*.“ El i-a spus unde să-l găsească pe cumnatul ei, soțul pe care sora ei mai mare îl părăsise cu mulți ani în urmă și care trăia într-un sat din apropiere. Poate că el ar putea s-o ajute să-și găsească sora. „De ce nu pot rămâne cu tine?“, întrebuse ea. „Nu se cuvine“, a răspuns blând bătrânul. El își câștiga traiul pictând imagini pe scheletele frunzelor de *peepal*. Ca s-o consoleze, i-a dăruit o pictură. Supărată, mai-mai să i-o arunce în față, când a văzut că imaginea îl reprezenta pe Stăpânul Krishna, hrănind-o cu mango pe consoarta lui, Radha, al cărei nume îl purta. Era cel mai frumos dar pe care îl primise vreodată.

Radha rărește pasul când se apropie de aria satului. Patru tauri înjugați laolaltă se mișcă în cerc în jurul unei pietre mari și plate, măcinând grâul. Prem, care are grijă de tauri, doarme cu spatele sprijinit de colibă. Fără a face zgomot, fata trece iute pe lângă el, îndreptându-se spre cărarea îngustă care duce la templul lui Ganesh-ji. Altarul are o arcadă zveltă și, înăuntru, o statuie a Stăpânului Ganesh. În jurul picioarelor Zeului Elefant sunt așezate daruri: o nucă de cocos tânără, crăițe, o ulcea plină cu *ghee*, felii de

mango. Dintr-un con de tămâie din lemn de santal se înalță o șuviță vlăguită de fum.

Fata așază pictura lui Krishna făcută de Munchi-ji în fața lui Ganesh-ji, Cel Care Înlătură Toate Obstacolele, și îl roagă să alunge blestemul care a făcut-o Piază-rea.

Când ajunge în satul cumnatului ei, aflat la zece mile spre vest, este aproape seară și soarele s-a apropiat de linia orizontului. Fata transpiră prin bluza de bumbac. Picioarele și gleznelor îi sunt pline de praf, gura uscată.

Este precaută când intră în sat. Se pitește printre arbuști și se ascunde în spatele copacilor. Știe că o fată singură nu va fi tratată cu bunăvoință. Caută un bărbat care arată ca cel descris de Munchi-ji.

Îl zărește. Uite-l, stă pe vine sub arborele banian, cu fața spre ea. Cumnatul ei.

Are părul des, slinos și negru ca tăciunele. O cicatrice lungă și zgrunțuroasă șerpuieste de sub buza de jos până la bărbie. Nu este tânăr, dar nici bătrân. Cămașa cu buzunare pe piept îi e pătată cu curry, iar pe *dhoti* are dăre de praf.

Pe urmă o bagă de seamă pe femeia așezată pe vine pe pământ în fața bărbatului. Își sprijină cotul cu cealaltă mână, iar antebrațul îi atârnă într-un unghi nefiresc. Are capul complet acoperit sub *pallu* și vorbește cu bărbatul încet și molcom. Radha se uită, întrebându-se dacă nu cumva cumnatul ei și-a luat altă soție.

Culege de jos o pietricică și o aruncă spre el. Nu-l nimereste. A doua oară îl lovește în coapsă, dar el doar dă din mână, ca atunci când alungi o insectă. O ascultă atent pe femeie. Radha continuă să arunce cu pietricele, reușind să-l lovească de mai multe ori. În cele din urmă, el își înalță capul și se uită în jur.

Radha iese la loc deschis, ca să o poată vedea.

Bărbatul face ochii mari, de parcă ar privi o fantomă.

Lakshmi? rostește el întrebător.

PARTEA ÎNTÂI

Jaipur, statul Rajasthan, India
15 noiembrie 1955

Independența a schimbat totul și nimic. La opt ani de la plecarea britanicilor, aveam acum școli de stat gratuite, apă curentă și drumuri pavate. Dar mie orașul Jaipur mi se părea la fel ca acum zece ani, când am călcat prima oară pe pământul lui colbuit. În drum spre prima clientă programată în acea dimineață, eu și Malik aproape că ne-am ciocnit de un bărbat care căra saci de ciment pe cap, când o bicicletă ne-a tăiat calea. Din pricina biciclistului, care ducea sub braț o scară de doi metri, o birjă s-a șters în trecăt de un porc, care a zbughit-o guițând pe o uliță îngustă. La un moment dat, ne-am tras la o parte și am așteptat să treacă un grup gălăgios de *hijras*¹. Bărbații îmbrăcați în sari și cu buzele vopsite cu ruj cântau și dansau în fața unei case, pentru a binecuvânta nașterea unui băiețel. Atât de obișnuiți eram cu mirosurile orașului – balebă de

¹ Considerate „al treilea gen“ în India, aceste persoane intersex trăiesc în comunități organizate, conduse de un guru, și aparțin unei caste separate. Sunt invitați să cânte și să danseze la diverse ceremonii (n. tr.).

vacă, foc arzând în vetre, ulei de păr din nucă de cocos, tămâie din lemn de santal și urină —, încât aproape că nu le băgam de seamă.

Ceva însă tot se schimbase odată cu proclamarea independenței, și anume oamenii noștri. Se vedea după cum stăteau, cu pieptul bombat, de parcă în sfârșit își puteau permite să respire. Se vedea după cum mergeau — hotărâți și țațoși — spre templele lor. După felul în care se târguia — mai îndrăzneț decât înainte — cu vânzătorii din bazar.

Malik a fluierat după o *tonga*. Era un băiețel de-o șchioapă și subțire ca trestia. Șuieratul lui, atât de puternic cât să se audă până în Bombay, mă surprindea întotdeauna. A urcat în birjă sufertașele grele, iar *tonga-walla* ne-a dus, oțărât, la numai cinci străzi distanță, până la proprietatea familiei Singh. Portarul ne-a urmărit din priviri pe când coboram din șaretă.

Înainte de independență, majoritatea familiilor din Jaipur trăiau înghesuite în locuințe familiale din centrul vechi, numit Orașul Roz. Dar cei din familia Singh trăiau de generații pe un domeniu întins, dincolo de zidurile orașului. Făceau parte din clasa conducătoare — rajahi și prinți locali, ofițeri superiori —, obișnuită să se bucure de privilegii, în timpul și chiar după guvernarea britanică. Reședința familiei Singh era situată pe un bulevard larg, străjuit de arbori *peepal*. Ziduri înalte de trei metri, cu cioburi de sticlă înfipite pe coamă, ascundeau vederii vila înălțată pe două niveluri. O terasă de marmură, îmbrăcată în bougainvillea și iasomie, înconjură fațada și laturile fiecărui etaj, răcorind casa pe timpul verii, când în Jaipur căldura putea fi la fel de mare ca într-un cuptor tandoori.

Urmăriți din priviri de *chowkidar* în timp ce coboram din șaretă, am descărcat apoi și bagajul. Malik a rămas la o bîrfă cu portarul, iar eu am pornit pe cărarea pavată cu piatră, flancată de peluze mari și bine îngrijite, și am urcat treptele de piatră spre veranda lui Parvati Singh.

În această după-amiază de noiembrie, aerul era răcoros, dar umed. Lala, cea mai veche servitoare a lui Parvati Singh și dădaca fiilor ei, m-a întâmpinat la ușă. Și-a acoperit creștetul cu capătul sariului, în semn de respect.

Am zâmbit și am salut-o împreunându-mi mâinile.

— Folosești uleiul ăla de magnolie, Lala?

La ultima vizită, îi strecurasem o sticluță cu remediu meu pentru tălpi crăpate.

Și-a ascuns un zâmbet sub *pallu*, în timp ce a întins înainte piciorul desculț și l-a răsucit, ca să-mi arate călcâiul neted.

— *Hahn-ji*, a zis râzând ușor.

— *Shabash*, am felicitat-o. Și nepoata ce-ți mai face?

Lala o adusese pe nepoata ei de cincisprezece ani să lucreze în gospodăria familiei Singh în urmă cu șase luni.

Fruntea bătrânei s-a încrețit și zâmbetul i s-a stins. Dar, când să deschidă gura ca să răspundă, stăpâna ei a strigat din casă:

— Lakshmi, tu ești?

Lala și-a schimbat iute expresia, a zâmbit mai mult de formă și a răspuns cu o înclinare a capului: *e bine*. Întorcându-se spre bucătărie, m-a lăsat să mă descurc singură până la dormitorul lui Parvati, unde mai fusesem de multe ori înainte.

Parvati era la biroul ei din lemn de trandafir. Și-a verificat ceasul subțire de aur înainte de a se întoarce la scrisoarea pe care o scria. Strictă în privința punctualității, nu suporta ca ceilalți să întârzie. Eu în schimb eram obișnuită să aștept în timp ce ea îi scria la repezeală un bilet lui Nehruji¹ ori termina o convorbire telefonică cu un membru al Ligii Indo-Sovietice.

¹ Jawaharlal Nehru (1889–1964) a fost un conducător al luptei pentru independența Indiei și cel dintâi prim-ministru al țării după dobândirea independenței (n. tr.).

Mi-am lăsat jos sufertașele și am aranjat pernele pe divanul de mătase crem al lui Parvati pe când aceasta sigila scrisoarea, chemând-o apoi pe Lala.

În locul bătrânei servitoare a apărut nepoata ei. Își ținea în poale ochii mari și întunecați și mâinile înclăștate dinainte.

Sprâncenele lui Parvati s-au încruntat. A măsurat-o pe față din priviri și, după o pauză de numai o clipă, a spus:

– Va veni un oaspete la prânz. Ai grijă să avem *boondi raita*.

Fata s-a albit la față și arăta de parcă îi venea să vomite.

– Nu avem iaurt proaspăt, *Mem Sahib*.

– De ce?

Fata și-a mutat stânjenită greutatea de pe un picior pe celălalt. Ochii ei căutau un răspuns în desenul din covorul turcesc, în fotografia înrămată a premierului, în oglinzile vitrinei pentru băuturi.

Când Parvati a vorbit din nou, cuvintele ei erau ca sticla, limpezi și tăioase.

– Vezi să avem *boondi raita* la prânz.

Fetei îi tremura buza de jos. M-a privit rugător. M-am mutat la ferestrele care dădeau spre grădina din spate. Parvati era și stăpâna mea și nu puteam s-o ajut pe față mai mult decât ar fi putut s-o facă pielea de tigru întinsă pe perete.

– Astăzi să servească Lala ceaiul.

Parvati a expedit-o pe față și s-a așezat comod pe divan. Acum puteam începe să-i aplic henna. Mi-am luat locul obișnuit la celălalt capăt al canapelei și i-am luat mâinile în ale mele.

Înainte să vin eu în Jaipur, doamnele mele se foloseau de serviciile femeilor din casta Shudra pentru a-și tatua cu henna mâinile și picioarele. Dar Shudra era o castă inferioară și femeile pictau ce văzuseră și ele mai înainte la mamele lor: puncte simple, liniuțe, triunghiuri. Atât cât să-și asigure un venit infim. Modelele mele erau mai complicate; povesteau despre femeile pe care le serveam. Pasta mea de henna era mai fină și mai mătăsoasă decât amestecul

folosit de femeile Shudra. Aveam grijă să masez pielea doamnelor mele cu o loțiune din lămâie și zahăr înainte de a aplica henna, așa încât desenul imprimat să dureze săptămâni întregi. Cu cât henna era mai întunecată, cu atât era mai iubită femeia de către soțul ei – sau cel puțin așa credeau clientele mele –, și modelele mele bogate, de culoarea scorțișoarei, nu dezamăgeau niciodată. Cu timpul, clientele mele ajunseseră să creadă că tatuajele mele cu henna puteau să-i aducă pe soții umblăreți înapoi în paturile lor sau să facă să apară un copil din pânțele lor. Din acest motiv puteam să cer de zece ori mai mulți bani decât femeile Shudra. Și să-i și capăt.

Chiar și Parvati pune nașterea fiului ei mai mic pe seama artei mele. Fusese prima mea clientă în Jaipur. Când a rămas gravidă, mi-am văzut paginile carnetului cu programări umplându-se cu numele cunoștințelor ei – elita orașului.

Acum, pe când henna de pe mâinile ei se usca și eu începusem să-i pictez picioarele, Parvati s-a aplecat înainte ca să se uite, până când capetele noastre aproape că s-au atins și i-am simțit respirația dulce de la aroma nucii de betel. Oftatul ei cald mi-a atins obrazul.

– Îmi spui că nu ai fost niciodată în afara Indiei, dar eu am văzut această frunză de smochin doar în Istanbul.

Mi s-a tăiat respirația și, o clipă, m-a cuprins din nou vechea spaimă. Pe picioarele lui Parvati desenam frunzele smochinului turcesc – atât de diferit de ruda lui din Rajasthan, banianul, al cărui fruct meschin era bun doar pentru păsări. Pe tălpile ei pictam, menită să fie văzută doar de ochii unui soț, o smochină mare, rotundă și senzuală, despicată în jumătate.

Am zâmbit când i-am întâlnit privirea și i-am împins ușor umărul înapoi pe pernele divanului. Arcuind o sprânceană, am spus:

– Asta va observa soțul tău? Că smochinele sunt turcești?

Am scos o oglindă din sacul de umăr și am ținut-o în dreptul arcului tălpii drepte, astfel încât să poată vedea viespea minusculă pe care o pictasem lângă smochină.